

А. В. Транченко,
к. е. н., доцент кафедри економіки та менеджменту,
Уманська філія ПВНЗ "Європейського університету"

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА РИНКОВОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті досліджено сучасний стан безробіття в Україні як соціальна проблема ринкового суспільства. Обґрунтованні пріоритетні напрями регулювання безробіття з урахуванням сучасних можливостей та ефективності соціального захисту.

This article explores the current state of unemployment in Ukraine as a social problem of market society. Substantiation priorities regulation unemployment with current capacity and effectiveness of social protection.

Ключові слова: безробіття, населення, зайнятість, ринок праці, економічно неактивне, активне населення.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблеми зайнятості населення справедливо ставляться до глобальних проблем сучасності, адже зайнятість — основа розвитку і функціонування людського суспільства. А безробіття для всіх країн світу є соціальним злом. Проте якщо в країнах з розвинутою ринковою економікою за наявності більш-менш значного рівня безробіття економіка і населення десятиліттями благополучно існують, то український ринок праці та, відповідно, безробіття не мають аналогів у світі в силу порівняно низької матеріальної забезпеченості нашого населення і безробітних зокрема, більш високої соціальної напруженості в суспільстві, здатної викликати значні соціальні потрясіння в Україні. Безробіття в Україні — складна соціальна проблема ринкового суспільства, яка полягає, з одного боку, в наявності у працездатного населення, яке бажає працювати, але позбавленого роботи, з іншого боку, в діяльності громади з компенсування, ліквідації або принаймні обмеження соціального та особистого шкоди, що безробіття і стан безробітного несе як для індивідів, так і для всього суспільства в цілому.

У ринковій економіці безробіття виступає як результат взаємодії між попитом на робочу силу та її пропозицією. У країнах з розвинутою ринковою економікою безробіття може стати, як правило, наслідком зростання ефективності виробництва і його структурної перебудови в результаті науково-технічного прогресу, скорочення виробництва якого-небудь товару внаслідок його неконкурентоспроможності, що веде до скорочення зайнятості населення. Українське безробіття принципово відрізняється за своїм передумовам від аналогічних явищ у країнах Заходу. Справа в тому, що в даний момент наша країна ще не вийшла з економічної кризи, яка протікає в усіх сферах суспільства. Ця ситуація зумовлена безліччю факторів — як економічних, так соціальних і політичних. На тлі саме цієї кризи виник основний фактор, що сприяє виникненню і зростанню безробіття в країні — це вивільнення робочої сили на етапі загального спаду виробництва, що призвело до розпаду господарських зв'язків, закриття підприємств, значних скорочень централізованих інвестицій. Специфіка українського безробіття визначається також тим, що, на відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, з їх перевиробництвом товарів і обмеженістю ринку, в Україні немає непереборних перешкод для створення нових робочих місць для безробітних, адже ємність українського ринку для виробництва товарів і послуг далека від вичерпання.

Існування поширеного довготривалого безробіття під час оздоровлення ринку праці в Україні впродовж останніх років свідчить про те, що для значної частини працездатних осіб, що опинилися без роботи, подолання наслідків економічної трансформації та адаптація до вимог сучасного середовища залишаються важким завданням, тому особливої актуальності набуває проблема державного регулювання довготривалого безробіття. Її актуальність посилюється ще більше за умов подальшої реструктуризації економіки та перерозподілу робочої сили між секторами, пов'язаними зі вступом України до СОТ, лібералізацією зовнішньої торгівлі та майбутньою європейською інтеграцією.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Незважаючи на тривале існування руйнівної проблеми довготривалого безробіття у пореформеній Україні, це явище не набуло необхідного висвітлення у спеціальній літературі. Хоча теоретичні проблеми формування ринку праці, регулювання зайнятості та безробіття в Україні знайшли відображення у працях відомих українських вчених, зокрема С.І. Бандура, В.В. Близнюк, Д.П. Богині, І.К. Бондар, В.І. Герасимчука, О.А. Грішнєвої, М.І. Долішнього, Т.А. Заяць, С.М. Злупка, А.М. Колота, Г.І. Крутня, Г.І. Купалової, Е.М. Лібанової, Л.С. Лісогор, Ю.М. Маршавіна, В.В. Онікієнка, І.А. Петрової, М.В. Туленкова та багатьох інших, довготривале безробіття не було предметом самостійного дослідження в Україні.

Значний внесок у вивчення багатьох наукових проблем стосовно довготривалого безробіття зробили іноземні вчені, зокрема Дж. Акерлоф, О. Бланшард, М. Водопієв, А. Гроган, П. Дайамонд, І. Денисова, Р. Джекман, Дж. Ерл, Р. Капелюшников, Н. Кефер, Д. Кокс, Р. Лайард, Т. Ланкастер, Г. Леман, М. Любова, А. Маннінг, С. Матчин, Б. Мейер, Дж. Міклайт, Д. Мортенсен, Д. Мюнік, Г. Нагі, А. Ніворожкіна, С. Нікель, Я. ван Оурс, К. Піссаріді, К. Сабіріанова, Я. Свейнар, К. Терел, С. Хурайда тощо. Однак наявні наукові напрацювання не можна вважати достатніми з огляду на динамічність процесів на ринках праці у більшості країн та специфіку розвитку українського ринку праці.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — дослідити сучасний стан безробіття в Україні як соціальної проблеми ринкового суспільства; обґрунтувати пріоритетні напрями регулю-

Таблиця 1. Безробітне населення (за методологією МОП) за тривалістю пошуку роботи у 2000 – 1 півріччя 2011 рр.*
(у середньому за період)

Роки	Безробітне населення у віці 15—70 років, усього, тис. осіб	З них особи, які шукали роботу, намагались організувати власну справу		у тому числі за тривалістю пошуку роботи						Середня тривалість пошуку роботи, місяців
		всього, тис. осіб	у % до всіх безробітних	до 1 місяця	від 1 до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 9 місяців	від 9 до 12 місяців	12 місяців і більше	
				у відсотках до підсумку						
2000	2 655,8	2 176,3	81,9	3,6	11,2	11,7	8,5	9,6	55,4	10
2001	2 455,0	2 296,2	93,5	3,1	11,1	11,1	9,5	9,8	55,4	10
2002	2 140,7	2 052,9	95,9	2,7	12,6	11,6	10,1	9,8	53,2	10
2003	2 008,0	1 915,8	95,4	3,1	13,9	12,9	10,5	9,6	50,0	9
2004	1 906,7	1 808,6	94,9	8,0	17,8	15,2	10,9	5,6	42,5	8
2005	1 600,8	1 523,5	95,2	9,7	23,4	20,4	10,7	6,0	29,8	7
2006	1 515,0	1 443,8	95,3	10,9	25,4	21,7	10,7	5,5	25,8	6
2007	1 417,6	1 362,6	96,1	11,9	27,2	22,0	10,6	5,3	23,0	6
2008	1 425,1	1 347,9	94,6	14,6	30,8	19,9	9,0	5,1	20,6	6
2009	1 958,8	1 896,6	96,8	11,0	28,4	26,9	13,4	6,3	14,0	6
2010	1 785,6	1 711,8	95,9	9,8	24,3	21,8	11,3	9,2	23,6	7
2011	1 810,5	1 739,0	95,7	9,7	39,0	24,3	10,6	5,8	20,3	6

* Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [1].

вання безробіття з урахуванням сучасних можливостей та ефективності соціального захисту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Найбільш гострою проблемою, з якою стикається населення України, — це феномен безробіття (особливо серед молоді). Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили у минулому й відсутність економічних умов, які дали б змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі за пристойну плату. Тому не дарма більшість економістів і соціологів розглядають це явище як соціальне зло. І історичний досвід це переконливо доводить. Саме з безробіттям пов'язані такі деструктивні явища, як падіння виробництва, бідність, соціальна напруга, криміналізація. Якщо взяти ринок праці, то там безробіття є тінювим боком зайнятості і, виходячи з цього, всі економічні і соціальні ефекти з точки зору безробіття існують також лише зі знаком "мінус". Безробіття — багатфакторне явище, що впливає на всі сфери суспільного життя. Та цей феномен містить у собі дві сторони: позитивну і негативну, це, ніби, "палиця на два кінці". Наприклад, що є позитивним: безробіття стимулює людину до ефективної праці і підвищення рівня конкурентоздатності своєї робочої сили, відображає перерозподіл кадрів. І другий бік — воно здійснює удар по мотивації людей до праці, крім того, у статусі безробітності кадрів майже не використовують в економіці.

Показник середньої тривалості безробіття населення у віці 15—70 років (за методологією МОП) знизився з 7 місяців у I півріччі 2010 р. до 6 місяців у I півріччі 2011 р. Серед загальної кількості безробітних зменшилася частка осіб, які шукали роботу понад 3 місяці (табл. 1).

Кількість економічно неактивного населення віком 15—70 років у I півріччі 2011 р. складала 2,3 млн. або більше третини всього населення цього віку. Із зазначеної кількості кожен другий був пенсіонером, кожен четвертий — учнем або студентом денної форми навчання, кожен п'ятий — виконував домашні (сімейні) обов'язки. До вищезазначеної категорії осіб також включаються незайняті особи, які припинили активні пошуки роботи, тому що втратили надію її знайти (зневірені). Порівняно з показником за I півріччя 2010 р. ця категорія осіб працездатного віку зменшилась на 19,1% та становила 140,3 тис. осіб. Водночас збільшилась кількість економічно неактивних осіб працездатного віку, які не знали, де і як шукати роботу, яким чином організувати власну справу, переконаних у відсутності підходящої роботи. Кількість таких громадян у I півріччі 2011 р. складала 114,0 тис. осіб, або 1,5% економічно неактивного населення працездатного віку (у I півріччі 2010 р. відповідно — 102,1 тис. осіб, або 1,3%).

Остання категорія громадян, як і ті особи, які зневірилися у пошуку роботи, за умови сприятливої кон'юнктури могли б запропонувати свою робочу силу на ринку праці, а отже, є потенціалом поповнення лав безробітних. З урахуванням таких громадян рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) становив би 10,1%, проти 8,9% (у I півріччі 2010 р. — 10,4% та 9,2% відповідно).

За адміністративними даними Державної служби зайнятості, впродовж I півріччя 2011р. на її обліку перебувало 1,2 млн не зайнятих трудовою діяльністю громадян, що на 9,3% більше, ніж у I півріччі 2010р. Серед таких осіб кожен другий (50,1%) раніше займав місце робітника, майже кожен третій (30,9%) — посаду службовця, решту склали некваліфіковані працівники та особи без професії. Середньомісячна кількість зареєстрованих безробітних, порівняно з I півріччям 2010р., збільшилась на 19,6% та становила у I півріччі 2011р. 578,4 тис. осіб, що складає близько третини (32,0%) від кількості безробітних працездатного віку, визначених за методологією МОП.

Рівень зареєстрованого безробіття в середньому за I півріччя 2011р. склав 2,9% від економічно активного населення працездатного віку. Зазначений показник був вищим у жінок (3,4%), порівняно з чоловіками (2,4%), та сільського населення (4,0%), порівняно з міськими жителями (2,4%). Слід зазначити, що на кінець червня 2011р. рівень зареєстрованого безробіття становив 2,5% економічно активного населення працездатного віку. Серед країн СНД Україна за цим показником посідала четверте місце [2].

Найвищий рівень зареєстрованого безробіття, розрахований у відсотках до економічно активного населення працездатного віку, у I півріччі 2011 р. спостерігався у Полтавській області, а найнижчий — у м. Києві та м. Севастополі. Кількість вільних робочих місць та вакантних посад на підприємствах, в установах, організаціях на кінець червня 2011р. становила 90,5 тис. що на 13,6% більше, ніж у відповідному періоді 2010р. Зростання потреби в працівниках на заміщення вільних робочих місць спостерігалось в усіх видах економічної діяльності країни, крім фінансової діяльності. При цьому найбільше зростання попиту на робочу силу було в промисловості (на 31,9%). У загальній кількості вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених підприємствами на кінець червня 2011р., майже кожне четверте було в переробній промисловості, восьме — в торгівлі та ремонті автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, кожне дев'яте — в державному управлінні. Значною залишається потреба підприємств у кваліфікованих робітниках із інструментом (21,7% від загальної кількості

Таблиця 2. Динаміка потреби підприємств у працівниках за професійними групами у 2000–2010 рр.* (на кінець звітної періоду тис. осіб)

Роки	Всього	у тому числі за професійними групами									
		законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	професіонали	фахівці	технічні службовці	працівники сфери торгівлі та послуг	кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	кваліфіковані робітники з інструментом	робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	найпростіші професії	
2000	68,2	3,2	6,0	6,5	0,8	3,5	0,8	27,1	16,2	4,1	
2001	96,9	4,7	9,2	9,0	1,3	4,8	1,2	37,7	22,3	6,7	
2002	123,9	6,7	12,9	12,2	2,3	6,8	1,7	44,7	27,9	8,7	
2003	138,8	8,0	15,1	13,8	2,6	7,5	1,8	48,8	30,4	10,8	
2004	166,5	10,3	16,9	15,3	4,4	9,9	2,0	53,6	38,0	16,1	
2005	186,6	12,7	18,6	17,4	5,1	12,4	2,3	56,0	39,6	22,5	
2006	170,5	10,6	14,5	15,4	5,3	14,5	1,9	50,7	33,4	24,2	
2007	169,7	11,1	16,5	15,6	6,4	15,1	1,4	48,8	31,7	23,1	
2008	91,1	7,0	10,9	12,1	3,8	8,4	0,8	20,1	14,4	13,6	
2009	65,8	6,5	10,0	9,1	2,4	8,0	0,7	11,4	7,7	10,0	
2010	63,9	5,7	9,0	7,4	2,2	7,9	0,7	13,2	7,9	9,9	

* Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [1].

вільних робочих місць), працівників найпростіших професій у сфері торгівлі, послуг, у промисловості, будівництві, на транспорті та ін. (16,0%), робітниках із обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (14,6%). Спостерігається зростання попиту підприємств на робітників металургійних і машинобудівних професій (на 35,9%), робітників, що обслуговують машини, та складальників машин (на 26,3%), водіїв та робітників із обслуговування пересувної техніки та установок (на 21,9%). Разом із тим, відбулося значне (на 21,7%) скорочення потреби у кваліфікованих робітниках сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства. Проаналізуємо попит та пропозицію робочої сили за професійними групами (табл. 2).

Нааявність структурної диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією за професіями є фактором, що обмежує як можливості працевлаштування безробітних, так і задоволення потреб роботодавців у працівниках. Навантаження незайнятого населення на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) зросло з 52 осіб на кінець червня 2010 р. до 57 осіб на кінець червня 2011 р. Серед регіонів цей показник значно зріс у Черкаській області (з 259 до 362 осіб). Його зменшення спостерігалось в Чернівецькій та Львівській областях. Значне перевищення пропозиції робочої сили над попитом було в робітників, що обслуговують промислове устаткування, службовців, пов'язаних з інформацією, у кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства, у робітників найпростіших професій у сільському господарстві та подібних галузях. За показником навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) Україна посідала

Таблиця 3. Навантаження незайнятого населення на 10 вільних робочих місць (вакантних посад)*

Країни	1 півріччя 2010 р.	1 півріччя 2011 р.
Україна	52	57
Азербайджан	45	43
Білорусь	12	8
Вірменія	769	540
Казахстан	26	32
Киргизстан	177	115
Молдова	131	82
Росія	16	10
Таджикистан	49	60

* Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [1].

п'яте місце серед країн СНД (табл. 3).

За сприяння Державної служби зайнятості у I півріччі 2011 р. було працевлаштовано 422,5 тис. осіб, або 35,0% незайнятого населення, що перебувало на обліку цієї установи (у I півріччі 2010 р. — 383,9 тис. та 34,8% відповідно). Серед незайнятих трудовою діяльністю громадян, працевлаштованих у зазначеному періоді через Державну службу зайнятості, майже половину (44,2%) становили жінки або молодь у віці до 35 років (46,5%). У I півріччі 2011 р. кожний четвертий незайнятий був працевлаштований на підприємства сільського господарства, мисливства та лісового господарства, п'ятий — переробної промисловості або торгівлі та ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку. Порівняно з відповідним періодом 2010 р. спостерігалось зростання обсягів працевлаштування незайнятого населення (на 10,0%, або на 38,6 тис. осіб), зокрема на підприємства сільського господарства, мисливства та лісового господарства (на 17,0 тис. осіб), переробної промисловості (на 9,0 тис. осіб), транспорту та зв'язку або в установи охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (на 2,6 тис. осіб), в організації державного управління (на 2,1 тис. осіб). Серед працевлаштованих більше половини зайняли місця робітників, 21,2% — посади службовців, 19,9% — місця, які не потребують спеціальної професійної підготовки.

Зростання рівня працевлаштування населення у I півріччі 2011р. порівняно з відповідним періодом 2010 р., спостерігалось в 16 регіонах країни (табл. 4). Одним із напрямів соціального захисту незайнятого населення є організація оплачуваних громадських робіт, які забезпечують тимчасову зайнятість. На таких роботах у I півріччі 2011 р. працювали 210,0 тис. що на 27,2% більше, ніж у I півріччі 2010 р.

Здебільшого, це були особи, які мали статус безробітних (99,8%). Середня тривалість громадських робіт у розрахунку на одного зареєстрованого безробітного, залученого до їх проведення, у I півріччі п.р. становила 14,3 дня проти 11,7 дня у відповідному періоді 2010 р. Загалом на організацію та проведення таких робіт у зазначеному періоді було витрачено 183,3 млн грн., що в 1,9 рази більше, ніж у I півріччі 2010 р.

З метою підвищення конкурентоспроможності безробітних, державною службою зайнятості здійснюється їх професійне навчання (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації). В навчальних закладах усіх типів упродовж I півріччя 2011р. проходили професійне навчання 130,7 тис. безробітних, що на 19,0% більше, ніж у I півріччі 2010р. Із загальної кількості безробітних, які завершили навчання у зазначеному періоді (107,7 тис. осіб.), 83,2% навчалися з метою підвищення своєї кваліфікації, 11,7% пройшли перепідготовку на іншу професію, а решта (5,1%) вперше отримали професійну освіту.

Із Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття видатки на виплату допомоги у зв'язку з безробіттям у I півріччі 2011р. становили 2,0 млрд грн. Середній розмір допомоги у червні 2011р. становив 838 грн., що дорівнює 87,3% законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати у цьому періоді (960 грн.). При цьому у кожного третього зареєстрованого безробітного,

Таблиця 4. Динаміка працевлаштування не зайнятих трудовою діяльністю громадян за статтю в 2005–2010 рр.*

Показники	Всього	у тому числі	
		жінки	чоловіки
2005			
Працевлаштовано, тис. осіб	1049,8	531,0	518,8
Рівень працевлаштування, %1	36,4	32,8	40,8
2006			
Працевлаштовано, тис. осіб	1070,8	528,8	542,0
Рівень працевлаштування, %1	39,7	35,7	44,4
2007			
Працевлаштовано, тис. осіб	1098,6	536,7	561,9
Рівень працевлаштування, %1	45,4	41,1	50,5
2008			
Працевлаштовано, тис. осіб	1084,0	526,9	557,1
Рівень працевлаштування, %1	43,3	40,2	46,9
2009			
Працевлаштовано, тис. осіб	702,7	327,3	375,4
Рівень працевлаштування, %1	32,8	29,9	35,8
2010			
Працевлаштовано, тис. осіб	744,5	347,8	396,7
Рівень працевлаштування, %1	40,3	37,0	43,7

* Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [2].

"тінізації" та доларизації, спадом платоспроможного попиту населення.

ВИСНОВКИ

В Україні здійснювалися заходи для поліпшення матеріального становища населення за рахунок підвищення мотивації до праці як основного джерела доходів; проведення активної політики зайнятості; створення сприятливих умов для демографічного відтворення населення, реформування пенсійного забезпечення та соціального страхування, соціальної допомоги, адресної допомоги мало-забезпеченим верствам населення, соціального захисту громадян, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи. У загальному вигляді соціальну політику можна визначити як одну із складових загальнодержавної політики, утілену в соціальні програми й соціальну практику із задоволення соціальних потреб як сукупність різноманітних заходів, форм діяльності суб'єктів соціально-політичного життя, заходів, що відображають інтереси людини і суспільства і є життєво необхідними, для їхньої нормальної соціальної діяльності.

Виходячи з цього, можна виділити основні напрями подолання безробіття в Україні: підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності; надання відповідної допомоги по безробіттю, збереження робочих місць, фахова перепідготовка осіб, що втратили роботу; проведення ґрунтовної пенсійної реформи, що буде забезпечувати справедливую систему пенсійних виплат з урахуванням трудового вкладу особи; надання адресної допомоги найнужденнішим у грошовій та натуральній формах; сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства, його ефективному використанню та примноженню; запобігання комерціалізації, забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки і культури; широка підтримка сім'ї, материнства та дитинства; проведення активної екологічної політики.

Література:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Експрес-доповідь Міждержавного Статкомітету СНД "Соціально-економічне положення стран Содружества Независимых Государств в I полугодии 2011 года", липень 2011 р.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2012 р.

який отримував вищезазначену допомогу, вона була в межах 520 грн., у кожного другого — від 520 до 960 грн., майже у кожного шостого — понад 960 грн.

В умовах загостреної ситуації на ринку праці завдання державних органів, які формують і здійснюють політику зайнятості на українському ринку праці з метою недопущення надмірних обсягів масового безробіття та запобігання розповзання її застійних форм, багаторазово ускладнюються. В умовах ринкових відносин відбувається поділ суспільства на тих, хто в змозі самостійно забезпечити прийнятне існування собі і своїм дітям, займаючись бізнесом або працюючи за наймом, і на осіб, які потребують сприяння з боку держави в підборі необхідного їм місця роботи. Як правило, це особи зі зниженою працездатністю, що становлять основний контингент звертаються до служби зайнятості, і які, маючи найменші шанси самостійного працевлаштування, маргінальні на ринку праці.

Відносний характер маргінальності виявляється в тому, що відшарування маргінальних груп відбувається і при розгляді ситуації всередині будь-яких інших більш дрібних угруповань. Зокрема, є маргінальні групи і серед найбільш конкурентоспроможного шару — чоловіків. Це кваліфіковані робітники, особи, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі тощо. Основні маргінальні групи працівників на ринку праці чітко визначилися вже на початковому етапі його формування. Зокрема, найбільші складності при працевлаштуванні відчувають жінки, молодь у віці до 30 років, особи з обмеженою працездатністю та девіантною поведінкою (які відбули покарання в місцях позбавлення волі, ВТУ, бомжі тощо). Тому одним з напрямів політики на ринку праці України та її регіонів є розширення зайнятості цих найменш конкурентоспроможних груп населення та здійснення заходів соціального захисту для них.

У ринковому періоді соціальна політика є визначальним напрямом внутрішньої політики держави. Вона забезпечує захист прав людини, створює передумови для розширеного відтворення людиною своєї діяльності та для стабільності суспільної системи. Соціальна політика будь-якої держави передбачає визначення глибинних тенденцій розвитку в усіх сферах соціально-політичного життя, що зумовлюють процес розвитку соціального буття й соціальної безпеки людини та цілеспрямований вплив на них суб'єктів регулятивної діяльності. Політика такого типу має створити необхідний економічний механізм для розв'язання суперечностей як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру в економіці, політиці, соціальних, духовних відносинах суспільства, міжособистісних соціальних зв'язках людей, тих чи інших аспектах і тенденціях розвитку та функціонування, що впливають на соціальне буття, соціальне самопочуття та безпеку людини.

Нині в Україні створюються нові приватні, суспільні й державні організації, що обслуговують соціальну сферу і споживчий ринок. Їх головним призначенням є врахування потреб громадян, які (потреби) залежать від загальноприйнятих у суспільстві морально-психологічних норм і цінностей, і послідовне забезпечення цих потреб шляхом реформування систем соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, забезпечення житлом, охорони довкілля, захисту прав людини та в широкому розумінні — захисту інтересів споживачів. Ці системи поступово пристосовуються до ринкових умов, змінюючи свої функції та структуру, що, у свою чергу, сприяє досягненню основних макропоказників споживання, підпорядкованих завданням суспільного розвитку. З метою забезпечення соціально орієнтованої ринкової економіки за останні роки були створені принципово нові організаційні структури, досягнуто грошово-фінансової стабілізації та певних успіхів у боротьбі з інфляцією на засадах монетарної концепції. Водночас цей процес супроводжувався спадом виробничої діяльності, зростанням безробіття, несвоєчасною виплатою заробітної плати, пенсій, стипендій, зменшенням обсягів ВВП у легальному секторі економіки, продовженням її